

אלול התשע"ג

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל
לגאולה מאהבה וגאולה מיראה
לפרשת נצבים (על פי שיעורים של הרב משה ליכטנשטיין)

השימוש שהנביא עושה בדימוי של הקב"ה וכנסת ישראל כבעל ואשה וכתן וכלה. הנבואה פותחת בכך

2. ישעיה ס"א י-יא:

"שׁוֹשׁ אִישׁ בְּד' תַּגַּל נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי הַלְבִּישְׁנִי בַגְדֵי יֶשַׁע מַעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כַחַתָּן יִכְהֵן פֶּאֶר וּכְכֹלָה תַעֲדָה כְּלִיָּהּ".

3. ישעיה ס"ב ד-ה:

"לֹא יֵאמָר לֶךְ עוֹד עֲזוּבָה וְלֹאֲרַצֶּךָ לֹא יֵאמָר עוֹד שְׂמַמָּה כִּי לֶךְ יִקְרָא חֲפָצִי בָּהּ וְלֹאֲרַצֶּךָ בְּעוֹלָה כִּי חֲפֶץ ד' בְּךָ וְאַרְצֶךָ תִּבְעַל. כִּי יִבְעַל בַּחֹר בַּתּוֹלָה יִבְעִלְוֶךָ בִּינֶיךָ וּמִשׁוֹשׁ חַתָּן עַל כְּלָה יִשִּׁישׁ עֲלֶיךָ אֶלְקִיד".

שני מודלים: עבודת ונישואין

שתי מטאפורות יסוד משמשות את ישעיהו לאורך פרקי הנחמה¹. האחת, היא היות האדם עבד לאדון הכל ("יצרתך עבד ליי"), והשניה היא מערכת יחסים של חתן וכלה/בעל ואשה השוררת בין ישראל לקב"ה ("כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיד"). קיימים הבדלים יסודיים בין מערכת היחסים של עבד ואדון המבטאת את מידת היראה, לבין מערכת יחסים של חתן וכלה/בעל ואשה המציגה בפנינו את מידת האהבה. במערכת היחסים הראשונה, האדם נדרש לציית לאלוקיו ולהיות נאמן לו מפאת מחויבותו ליוצרו ואדונו. המוטו של הגישה הזאת היא ה"נעשה" שמתוך ה"נעשה ונשמע", וביטוי המדרשי המובהק הוא המשל של "כפה עליהם הר כגיגית". גישה זו מלווה ביראת הרוממות ובהדגשת המרחק הטורסצנדנטי האי-סופי שבין היוצר ליצור ובין

תקציר: בשיעור נעסוק ביחוד של הפטרת שוש-איש המתארת גאולה מתוך אהבה ותוך יחסים של דוד ורעיה (חתן וכלה) אל מול ההפטרות הקודמות שהתמקדו יותר בשיקום היחסים בין הקב"ה ועם ישראל לאחר הגלות

הפטרת פרשת נצבים-וילך (ישעיהו ס"א י-י: ס"ג ט) מסיימת את סדרת הפטרות הנחמה שקראנו בעקבות תשעה באב. לאמיתו של דבר, "שוש איש" איננו רק שיא הנחמה של מערכת הפטרות שבע דנחמתא אלא של כלל ספר ישעיהו (שלשת הפרקים האחרונים של הספר הבאים לאחר הפטרתנו משקפים מציאות אחרת לחלוטין, הרחוקה מהבטחות הגאולה והנחמה שקראנו בשבועות האחרונים). עובדה זו מביאה אותנו לצפות לנחמה מעולה ולנבואה המבשרת על גאולה מרוממת בהפטרה זו, ומחייבת אותנו לבדוק את תכונות הגאולה המופיעות בהפטרה. עלינו לשאול האם אכן יש כאן עליית מדרגה חיובית והגעה לדרגה העליונה של הגאולה או לא, ואם כן במה זה מתבטא? וכבר הזכרנו מספר פעמים בסדרה זו את דברי התוס'

1. מגילה ל"א: ד"ה ראש חדש

"דַּדְרֵךְ הַנְּחֻמֹת לְהִיּוֹת הַוֹלְכוֹת וּמִשׁוּבְחוֹת יוֹתֵר... וְלַעֲלֹם שׁוֹשׁ אִישׁ בְּאַתֶּם נְצַבִּים דְּהֵיִינוּ שַׁבַּת שְׁלַפְנֵי ר"ה לְפִי שֶׁהוּא סוּף הַנְּחֻמֹת".

למען האמת, הפטרת "שוש איש" מורכבת מכמה יחידות ואיננה עשויה מקשה אחת; להבנת ייחודיותה נצטרך להתמקד בכל יחידה בנפרד.

החלק הראשון – גאולה כנישואין

בפתח הדברים, עלינו לבדוק לא רק את תיאור הגאולה בפרקנו לעומת הפרקים הקודמים, אלא אף את המטאפורה של מערכת היחסים בין הקב"ה לעמו המשמשת בפרקים הללו ובמשמעותה לענין הגאולה. הנקודה הראשונה והחשובה ביותר מבחינה זו היא

1 לאמיתו של דבר, ישנן בתנ"ך שלש תבניות, ולא שתיים, כי על שני המודלים המוזכרים בטקסט, יש להוסיף את המטאפורה של אב-בן. זו מהווה כלי מרכזי בתורה לביטוי יחסי ישראל והמקום, החל מספר שמות ר' בני בכורי ישראל ועד לספר דברים הקובע ש"בנים אתם לד' אלקיכם". אף ישעיהו עושה בה שימוש מסויים בפרקים שאנו עוסקים בהם (בהפטרת עקב) אך אין היא משמשת כמטאפורה לעצם היחסים ואין היא ממלאת תפקיד משמעותי בהפטרות הללו, ועל כן התעלמנו ממודל זה, למרות חשיבותו, בדיון הזה.

כלפי אביה שבשמים, כפי שרש"י הסביר את שיר השירים.

הפטרותנו היא אחד הביטויים המובהקים בתנ"ך ליחסי חתן-כלה שבין עם ישראל לקב"ה וזו היא נחמת הגאולה. הגאולה מתוארת כאן כהתחדשות והתרעננות מערכת היחסים שבין ישראל למקום, ולא כהיחלצות ממצוקות וקשיי הגלות. ישראל אינם משולים לאשה עזובה ועצובת רוח שתפקיד הקב"ה לגאול, אלא ככלה מלאת אנרגיה וחיוניות, הששה לקראת החתן. הקב"ה איננו גואל אותה מתוך רחמים וחמלה אלא מתוך חפץ – "כי לך יקרא חפצי-בה... כי חפץ ד' בך". במלים אחרות, הגאולה והפרקן מתוך הגלות הם לא העיקר, אלא יצירת מערכת היחסים שבין הקב"ה לבין עמו היא העיקר; הגאולה היא תוצר לוואי של החיבור המרגש. הכלה מגיעה לחופה ללא עבר של חטא וגלות עם החתן, וכל כולה מסמלת רעננות והתחדשות, מפני היותה צעירה. אם נשווה בין הפטרותנו לבין ההפטרות הקודמת בסדרת שבע דנחמתא שנוקקה למטאפורת הזוגיות שבין ישראל למקום – "רני עקרה", הפטרות כן-תצא – נוכל להבחין בנקל בהפרש שבין שתי ההפטרות. שם, ישראל סוחבים אתם עבר קשה ומצולק; מלבד פסוק הפתיחה המתאר את ישראל כשוממה, הרי שאף במשל הזיווג היא אלמנה שמאחריה היסטוריה קשה של בושה וחרפה, ופניית הקב"ה אליה היא כאל אשה עזובה ועצובה

4. ישעיה נ"ד ד-ח:

"אל תיראי כי לא תבושי ואל תכלמי כי לא תחפירי כי בשת עלומיך תשכחי וחרפת אלמנותיך לא תזכרי עוד. כי בעליך עשיך ד' צב-אות שמו וגאלך קדוש ישראל אלקי כל הארץ יקרא. כי כאשר עזובה ועצובת רוח קראך ד' ואשת נעורים כי תמאס אמר אלקיך. ברגע קטן עזבתך וברחמים גדלים אקבצך. בשצף קצף הסתרתני פני רגע ממך ובחסד עולם רחמתך אמר גאלך ד'".

גם הגאולה היא מתוך חמלה ורחמים, ותיאור הבעילה בא בשביל לשקם את עם ישראל. בהפטרותנו, לעומת זאת, מדובר על "כי יבעל בחור בתולה" המורה על חידוש ורעננות של אוהבים צעירים, ולא מפעל שיקום שבה "בעליך" בא על מנת לגרום ל"עושיך". הקב"ה לא מרחם על עם ישראל אלא מתגאה בהם, כבעל המתפאר באשתו

5. ישעיה ס"ב ג-ה:

"והיית עטרת תפארת ביד ד' וצניף מלוכה בכף אלקיך"

חפץ בהם ושש עמם:

"כי לך יקרא חפצי בה... ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך".

באם נגיד את יחסן של שתי ההפטרות לשיממון הגלות, נמצא את אותו הניגוד. בהפטרותנו נאמר:

האדם לאלקים. אין בה קרבה ואינטימיות אלא נשגבות ורוממות.

המודל השני, לעומת זאת, מדגיש את הקרבה והאינטימיות שבין המקום לעמו ובין הקב"ה לכנסת ישראל. הדוד והרעה מחזרים אחד אחר השני, תרים אחר המפגש ולנים יחדיו. שמירת המצוות איננה באה מתוך כפיה וצווי אלא מפאת טעמי המצוות המיטיבים עם האדם, וכאות לקשר המיוחד שבין הקב"ה לישראל. כשם שבעל ואשה מעוניינים למלא אחר רצונותיו של בן הזוג השני ולמלא את משאלותיהם כביטוי לאהבה ואיכפתיות, כן הקב"ה נותן לנו את המצוות לטובתנו ואנו שואפים לקיימם על מנת להראות שחשוב לנו למלא את רצונו. לא "נעשה" אלא "נשמע" הוא המוטיב המרכזי של מידת האהבה.

שתי התבניות הללו אינן מיוחדות לנבואות ישעיהו וניתן למצואן לאורך ורוחב התנ"ך וההלכה, אך אין כאן המקום להרחיב בהבאת דוגמאות תנ"כיות ונפקא מינות הלכתיות כי רבים הם. שני הדימויים הללו אינם מובאים ע"י ישעיהו כהיגדים מטאפיזיים גרידא, אלא הם מבהירים ומנמקים את הבטחות הגאולה שישעיהו מנחם בהן את העם. הם ייגאלו כי הקב"ה רואה אותם כעבדיו וחפץ בשירותיהם כעבדים, או לחילופין, בהיות כנסת ישראל בת זוגו של הקב"ה. לכן, הגאולה אף מיוצגת באופן זה, כפי שבא לידי ביטוי בפסוקים שצוטטו לעיל.

המתח בין יראה ואהבה

והנה, למרות הסכמטיות הפשוטה שבה הצגנו את הדברים לעיל, ברור שאין הם פשוטים כלל ועיקר, לא מבחינה מטאפיזית ותיאולוגית ולא מבחינה מעשית. הקשיים של האדם להתקרב לקב"ה ולהגיע למציאות של בן ובת זוג כרוכים בהתגברות על המתח הדיאלקטי שבין שני המודלים שהזכרנו, וזאת לא רק במישור התיאולוגי – האם ניתן להצדיק מודל זה המקרב בין האין-סוף "דלית מחשבה תפיסא ביה" לבין ילוד האשה, אלא אף מבחינה קיומית. האם האדם אינו נרתע מהתקרבות יתירה אל ישות שגדולה עליו וכבירה ממנו, וזאת מפאת החשש שזהותו תיבלע ותיעלם בדרך זו?

ברם, במידה והאדם הגיע לכך, אזי זכה בהישג רוחני כביר והתעלה למעלת הדביקות העומדת כשיא השאיפה הדתית של הנשמה הפונה לאלוקיה. יש להעיר שניתן לדבר על מודל זה כלפי היחיד וזיקתו לבורא, כפי שהרמב"ם (ה'ל' תשובה פ"י ה"ג) הסביר את שיר השירים כמשל ליחסי הנשמה והבורא, ומאידך גיסא ניתן להסב את התבנית הזאת כלפי זיקתה של כנסת ישראל כאומה

ישראל כמושגחים לעומת שאר האומות. כל זה מבטא את המהלך השני של הגאולה, הרואה בישראל עבדי ד' ולא דוד ורעיה.

לסיכום, שתי תבניות יחסים מלוות את פרקי הנחמה לכל אורכם, וכל אחת מהם מגיעה לפסגה ושיא הנחמה משל עצמה. אלו צמודים בתנ"ך בשני פרקים סמוכים ונקראים על ידינו בסמיכות בשתי השבתות האחרונות של שב דנחמתא.

כאמור בתחילת השיעור, ההפטרה מתחלקת לשלשה חלקים, בעלי מוטיבים שונים לגמרי. בראשון בו עסקנו עד עתה, גם מתוארת הגאולה באופן נוסף, רחב יותר - הגאולה מדומה לצמיחה של הטבע כולו. כשם שבטבע זרע שנזרע בקרקע בתחילה נראה שהוא נרקב, כך גם הגאולה נראית בתחילה קשה, ולאחר מכן מגיעה הצמיחה. כמו כן הגאולה מתוארת כאור. והוא כולל היבט נוסף - המתייחס לנקודת המבט של הגויים כלפי הגאולה. הגויים רואים את הגאולה כאור, לא רק שהם יכולים לראות את הגאולה, כפי שמתואר בפסוק יא "נגד כל הגוים", אלא שהגאולה היא כאור, כלפיד זורח כלפי הגויים. הם לא צריכים לבוא, להתקרב כדי לראות, הלפיד מאיר למרחקים. יש כאן קריאה של שם חדש לעם ישראל, קבלת מהות חדשה מעבר של שלב, קריאת שם חדש, שם ה' על עם ישראל.

שומרי ירושלים:

בסיום חלק זה של הנבואה, פונה הנביא אל שומרי החומות, ואומר להם לא לשתוק אלא לפנות אל ה'.

7. ישעיה ס"ב-ו:

ו על-חומתיך ירושלים הפקדתי שְׁמֵרִים כָּל-הַיּוֹם וְכָל-הַלַּיְלָה תִּמְיֵד לֹא יִחְשׂוּ הַמְּזַכְרִים אֶת-ה' אֶל-דָּמֵי לָכֶם. ז. וְאֵל-תִּתְּנוּ דָּמֵי לוֹ עַד-יִכּוֹנֵן וְעַד-יִשִּׁים אֶת-יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאֶרֶץ.

8. ושאלת הגמרא במנחות פ"ז:

כתיב "על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את ה' אל דמי לכם" מאי אמרי?

(ומסביר רש"י את שאלת הגמרא: ד"ה מאי אמרי: הנך

שומרים דכתיב "לא יחשו.")

אמר רבא בר רב שילא (תהילים ק"ב) "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה, כי בא מועד". רב נחמן בר יצחק אמר (תהילים קמ"ז) "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס".

וממשיכה הגמרא ושואלת

"לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצך לא יאמר עוד שממה כי לך יקרא חפצי בה ולא רצך בעולה כי חפץ ד' בך וארצך תבעל"

דהיינו העבר נעלם ונשכח ואיננו קיים עוד, ומעתה ואילך יש רק רצון וחפץ אלוקיים לשוב עם ישראל. לעומת זאת,

6. בהפטרות: "רני עקרה" נאמר:

"כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ד'"

משמעות פסוק זה היא שכנסת ישראל שומרת על זהותה כאשה השוממה, אלא שמובטח לה שגם השוממה יכולה להגיע להצלחות והישגים.

לאור זאת, ניתן בהחלט להבין מדוע "שוש אשיש" מוגדר כנחמה המשובחת וכסוף הנחמות.

נוסיף עוד נקודה אחת בהקשר זה. נחמה באה בעקבות אבלות. יצאנו לסדרת הפטרות נחמה בעקבות תשעה באב והאבלות עליה, שהוגדרה בפסוק הפתיחה של מגילת איכה כאלמנות: "העיר רבתי עם היתה כאלמנה". ההפטרות שקראנו עד עתה, הניחו את המציאות של אלמנות וניסו לנחם את ישראל בתקוות והבטחות בדבר ההתגברות על צרות האלמנה. ואולם, החידוש של הפטרת שוש אשיש איננה בהבטחה טובה יותר אלא בהתכחשות לעצם המציאות של אלמנות, והגדרת המצב כמצב של כלה צעירה ובתולה רעננה הפותחת את חייה עם בעלה וחתנה ללא עבר כאוב כלל ועיקר.

כאמור לעיל, ישעיהו התמקד בשתי תבניות של מערכות יחסים בין ישראל למקום: העבדות וההשתעבדות לרבון העולמים וההתחברות לקב"ה כדוד ורעיה. כאמור, שוש אשיש היא הנחמה המעולה ביחס למודל השני; מהי הנחמה המעולה כלפי הראשון? ניתן לומר שאך ורק שוש אשיש נחשבת כסוף הנחמות, וזאת מתוך הנחה שמידת האהבה עדיפה ומרוממת ממידת היראה (כפי שהדגיש הרמב"ן בפירושו לתורה), ועל כן עצם המעבר מנבואות המתמקדות בעקרון של "יצרתיך עבד ליי" ל"כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך" היא גופא התקדמות בנחמה המשתבחת ע"י זה שנוצרת הקרבה לקב"ה. ברם, נראה שישעיהו לא הסתפק בכך ויצר שתי הפטרות סיום למערכת של שב דנחמתא, בעבור שני המודלים שהוא פיתח לאורך הפרקים הללו. ובכן, מלבד "שוש אשיש", נראה שהפטרות שבוע העבר "קומי אוריי" משמשת את תפקיד שיא הנחמה כלפי התבנית של עבד ואדון. כזכור, הדגשנו בשבוע העבר את היותה עוסקת בעתיד לבא ובימות המשיח כמציאות שונה לחלוטין מהשגחה בדרך הטבע המוכרת לנו. מחד, זו נחמה נשגבה ומרשימה, אך מאידך היא פונה למציאות של אדנות ד' ורוממותו. מדובר בה על כבוד ד', השגחתו על העולם כמלך ומעמד

שובבים ארפא משובתיכם, הננו אתאנו לך כי אתה ה' אלוקינו" – שמזרז אותם על התשובה. ומה שאמר תחילה "הפקדתי" ואחר כך אמר "המזכירים את ה'" ואמר "אל תתנו דמי לו", כך דרך הכתוב, כמו (שמות כ"ד א) "ואל משה אמר: עלה אל ה'" והדומים לו.

ויש לפרש כי "המזכירים את ה'" הם דברי הנביא כנגד בני הגלות, ואמר: הואיל וכל ההבטחות הטובות האלה מבטיח אותם האל, הזכירו את שמו תמיד, שפכו לפני לבבכם, עד יקבץ הגלות ויכונן ירושלים.

12. ראב"ע:

ד"ה על חומותיך: אלה השומרים, כינוי על אבלי ציון, שאין להם עסק כי אם בבכי, ולא ישנו בלילות, כשומרי החומות; והוסיף "כל היום", כי מנהג השומרים לישון ביום, וכן כתוב "תהילים קל"ו) "משומרים לבקר" והנה פירש הנביא דבריו, שהם "מזכירים", הוא פועל יוצא לשנים פעולים, כמו (מ"ג כ"ו) "הזכירני נפשטה יחד."

13. אברבנאל:

ונראה לי לפרש: "על חומותיך ירושלים" בהיותך במעמדך קודם החורבן "הפקדתי שומרים", שהם הנביאים, הקוראים אותם שלא ינומו ולא ישנו, כדרך שומרי החומה. והעניין, שהיו מוכיחים ומתרים בהם שישבו בתשובה, וזהו "תמיד לא יחשו", שהיו הנביאים קוראים בקול גדול מבלי הפסק, והיו מזכירים את ה' בקריאתם, ולא היו מניחים אתכם, וזהו: "המזכירים את ה' אל דמי לכם", כלומר: אותם הנביאים היו מזכירים את ה' ולא היה בהם דומיה מלצעוק אל ישראל שישבו לאלוקים.

ועתה, כיוון שהם קראו לכם בשם ה' ולא שמעתם, ראוי הוא שמכאן ואילך אתם תקראו אל ה' ותצעקו לפניו "ואל תתנו דמי לו" – לא תפסיקו מלצעוק אליו עד שיכונן ושישים את ירושלים תהילה בארץ. ואל תחשבו שתהיה תפילתכם תפילת שווא, כי הנה (פסוק ח') "נשמע ה' "

כלומר, יש אומרים שאלו המלאכים ויש אומרים שאלו הם אבלי ציון.

נראה לומר שבאמת ישנן חומות, כלומר העיר בנויה אך ישנם מאבקים בימי שיבת ציון בין בוני החומות ובין המציקים שניסו לפרק אותה ולהרוס את הבניין המחודש. להם אומר הנביא לא לשקוט ולא לשתוק. אל תסתפקו בשלב הראשוני של הגאולה, לא להסתפק בכך שהחומות בנויות, זהו השלב הראשון בלבד, יש לזכור שיש חזון גבוה וגדול יותר "עד יצא כנוגה צדקה

מעיקרא מאי הווי אמרי?

(ומסביר רש"י את שאלת הגמרא: קודם החורבן מאי הווי אמרי?)

אמר רבא בר רב שילא (תהילים קל"ב) "כי בחר ה' בציון אוה למושב לו."

9. ועל פי הגמרא הזאת מפרש רש"י בנביא ישעיה:

ד"ה על חומותיך ירושלים: רבותינו דרשוהו כמשמעו, מלאכים המזכירים את ה' על חורבנה לבנותה, מאי אמרי? "אתה תקום תרחם ציון"; "כי בחר ה' בציון."

10. ר' אליעזר מבלגנצי:

ד"ה הפקדתי שומרים: אז בעת ההיא, כלומר תמיד עיני בך להיטיב לך.

ד"ה לא יחשו: לא ישתקו מלהזכיר את ירושלים לפני שאיטיב לה, והוא שאומר "המזכירים את ה'" חיבת ירושלים ושוממותיה, שירחם עליה. כעניין (זכריה א' י"ב) "ויען מלאך ה' ויאמר: ה' צבאות עד מתי אתה לא תרחם את ירושלים ואת ערי יהודה..."

ד"ה אל דמי לכם: להתאפק ולפסוק מלהזכיר לו ירושלים עד שייטיב לה כל כך, שיכונן וישים אותה תהילה בארץ.

11. רד"ק:

ד"ה על חומותיך: דרך הדרוש בזה ידוע, שהשומרים הם המלאכים והם מתפללים לאל על ירושלים שישבנה ליישובה; ויש מפרשים, כי השומרים הם אבלי ציון, שמתפללים ביום ובלילה על ירושלים; וגם יש לפרש על כל ישראל בגלותם, שהם שומרים וצופים תמיד בניין ירושלים ומזכירים בונה ירושלים ביום ובלילה בתפילותיהם ובברכותיהם...

ויש לפרש הפסוק כן: אמר האל לירושלים: אחר שיבנו חומותיך אל תפחדי שיפלו עוד לעולם, כי אני הפקדתי עליהם שומרים כל היום וכל הלילה תמיד. "לא יחשו", כי שאר שומרי חומות אם הם ערים בלילה ולא יחשו מלהעיר האחד את חברו וביום הם ישנים, אבל שומרי חומות ירושלים יהיו ערים ביום ובלילה תמיד, והשומרים הם דרך משל, כלומר: השגחת האל, כמו (דברים י"א י"ב) "עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה".

ד"ה המזכירים את ה': אמר כנגד בני הגלות: אתם שעליכם להזכיר את ה', אל דמי לכם: לא יהיה לכם שתיקה והתפללו לפניו תמיד ושפכו לפניו לבבכם עד יכונן ירושלים בחומותיה ובבניינה וישימם תהילה בארץ, היפך מה שהיא עתה, כל ימי הגלות, חרפה לגויים וקלסה לכל הארצות. ודברים האלה הם דברי האל מראש הפסוק. על דרך (ירמיהו ג) "שובו בנים

וישועתה כלפיך יבער". הנבואה שלנו עוסקת אם כן בשמחה על הגאולה מצד אחד אך בחלקיות שלה מצד שני. על שומרי החומות מוטלת החובה להמשיך ולבנות ולפתח את העיר. הנבואה הזו רלוונטית ביותר לדורנו-מצד אחד השמחה על מה שיש, ומצד שני הצורך בשמירה ובשאיפה ל"עד יצא כנוגה צדקה וישועתה כלפיך יבער".

החלק השני – נקמה בגוים

החלק השני מתמקד בנקמה מן הגוים, ושיאו בדימוי החזק של הקב"ה דורך את שרו של עשו ושאר גוים כמי שדורך ענבים בגת. כמדומה, שעד לנקודה זו, ישעיהו לא דיבר על נקמה כערך בזכות עצמו. בחלק מן הנבואות דובר על הצורך להתגבר על הגוים על מנת לגאול את ישראל ולהוציאם מצרה לרווחה, ואף דובר על התהפכות הגורל של ישראל והאומות המשעבדות כביטוי למהפך שיחול. ואולם, טרם פגשנו בנקמה כערך בפני עצמו של פירעון מן הראשונים כביטוי לצדק האלוהי. ברם בהפטרנו, מלבד הצורך להכניע את הגוים על מנת שלא יפגעו בישראל, יש גם את הרעיון של "כי יום נקם בלבי".

החלק השלישי – תגובת העם

שלשת הפסוקים האחרונים הבאים בסוף ההפטרה אינם שייכים בתנ"ך לנבואה זו אלא הינם הפתיחה לנבואה הבאה שכבר איננה שייכת למערך הנחמות שעסקנו בהם עד עתה.

14. ישעיה ס"ג ז-ט

ז חֲסִדֵי ה' אֲזַכִּיר תְּהִלַּת ה' כַּעַל כָּל אֲשֶׁר-גִּמְלָנוּ ה' וְרַב-טוֹב לְבַיִת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-גִּמְלָם כְּרַחֲמָיו וְכָרַב חֲסִדָּיו. ח. וַיֹּאמֶר אֶד-עַמִּי הִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ. ט. בְּכָל-צָרָתָם לֹא (לוֹ) צָר וּמִלֶּאךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם בְּאֵהָבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גֹאֲלָם וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל-יְמֵי עוֹלָם.

ואולם, כבמקרים אחרים בהפטרות ובתפילות, חז"ל ראו לגייטימציה בהתיחסות לפסוק באשר הוא, וכך הפסוקים הללו מסופחים להפטרה בתפקיד שונה מהקשרם המקורי. בהפטרה, הפסוקים הללו משמשים בתפקיד תגובת העם על הגאולה. בהגיענו לסיום הפטרות הנחמה, ראו חז"ל לנכון לסיים בשלשה פסוקים בהם ישראל מזכירים את חסדי ד' ותהילותיו על כל הגאולות והנחמות שעשה עמם, ועל כן "הועברו" שלשת הפסוקים הללו מהמשך הפרק ונדרשו לאחוריהם להביע את עקרון הכרת הטוב של האדם למקום.